Fylkesmannen i Innlandet

Vår dato: 14.02.2019
Vår ref: 2018/221
Deres dato:
Deres ref:

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Hanne Kristin Bratlie, 62 55 10 72
Maren Oftedal, 62 55 10 79

Høringssvar - Endringer i vergemålsloven mv. (personer uten samtykkekompetanse, særskilt forvaltning av midler, klage- og begjæringsrett i saker om vergen mv.)

Fylkesmannen i Innlandet viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsnotat om ovennevnte. Høringen gjelder ulike forslag til endringer i vergemålsloven mv.

Fylkesmannen vil nedenfor kommentere de enkelte forslagene. Enkelte hovedpoeng og konklusjoner er fremhevet i kursiv.

1 Forslag til endringer i vergemålsloven §§ 20 og 33

Fylkesmannen er ikke enig i de foreslåtte endringene i vergemålsloven §§ 20 og 33. Vi mener at det å ha reell vilje forutsetter at man forstår.

Vi er helt enig frivillighetsprinsippet og dermed retten til selvbestemmelse, men mener at lovforslaget ikke sikrer dette grunnleggende prinsippet på en betryggende måte.

1.1. Om lovforslaget

Justis- og beredskapsdepartementet legger i høringsnotatet til grunn at vergemålsloven § 20 ikke direkte regulerer hva som gjelder der personen ikke er samtykkekompetent og dermed ikke forstår hva et samtykke til vergemål innebærer. Departementet viser til at bestemmelsen kun slår fast at kravet om skriftlig samtykke ikke gjelder. Departementet viser til Lovavdelingens tolkningsuttalelse 21. mars 2018 om vergemålsloven §§ 20 og 33 vedrørende samtykkekompetanse, og foreslår å nedfelle i loven de prinsipper og avveininger som er drøftet i uttalelsen.

Forslaget til endring i vergemålsloven § 20 går ut på at selv om den vergetrengende ikke er i stand til å forstå hva et samtykke til vergemål innebærer, kan vergemålet ikke opprettes dersom det må legges til grunn at dette vil være i strid med vedkommendes vilje.

Tilsvarende bestemmelse foreslås i vergemålsloven § 33, slik at det her fremgår at en verge ikke kan foreta disposisjoner for en person uten samtykkekompetanse eller som ikke forstår, i strid med vedkommendes vilje.

Fylkesmannen er uenig i forslagene til endringene i vergemålsloven §§ 20 og 33.

Fylkesmannen mener at gjeldende lovbestemmelser best ivaretar de vergetrengendes rettssikkerhet, herunder retten til selv å bestemme over eget liv. Gjeldende bestemmelser både fremhever og understreker frivillighetsprinsippet.

Dersom man mener det er behov for å styrke rettssikkerheten ytterligere bør en heller vurdere om domstolen bør behandle saker der personen ikke er i stand til å gi et gyldig samtykke og personen uttrykker motstand til opprettelse av vergemålet.

Fylkesmannen mener videre at forslaget til lovendringer er mangelfullt utredet. De lovendringer som foreslås reiser etter vår mening mange og kompliserte spørsmål. Disse er blant annet av juridisk, filosofisk, etisk og medisinskfaglig karakter. Et grunnleggende spørsmål, som vi ikke kan se er nærmere diskutert i høringsnotatet, er spørsmålet om den enkeltes rett til vern og beskyttelse, der personene selv ikke er i stand til å forstå hva et vergemål innebærer. Forholdet mellom lovforslaget og internasjonale menneskerettskonvensjoner Norge er bundet av er, etter vår mening, ikke i tilstrekkelig grad omtalt og begrunnet. På denne bakgrunn mener vi at dersom det holdes fast ved at det er behov for å endre vergemålsloven for å understreke frivillighetsprinsippet ytterligere enn hva som er tilfellet i dag, bør det nedsettes et offentlig utvalg sammensatt av personer med relevant fagkompetanse som kan se nærmere på alle ulike spørsmål denne saken reiser.

1.2 Nærmere om vergemålssakene

Fylkesmannen i Innlandet vil innledningsvis understreke at vi søker å praktisere loven i tråd med Lovavdelingens tolkningsuttalelse. Vi har imidlertid støtt på flere utfordringer, av faktisk, etisk og rettslig karakter i behandling av sakene.

Vergemål er en velferdsordning og et hjelpetiltak som er rettet mot personer som av ulike grunner ikke er i stand til å ivareta sine interesser. Hjelpebehovet varierer fra person til person. Det ene ytterpunktet er der personen er fullstendig hjelpetrengende og ikke kan gi uttrykk for hva vedkommende mener og ønsker. Det andre ytterpunktet er der personen kan ta valg, se konsekvensene av sine valg, har den faktiske rettslige

handleevne i behold og kan gi uttrykk for meninger og ønsker, men trenger bistand til å gjennomføre disse.

Fylkesmannen mottar saker der det er klart at personen er i stand til å samtykke til opprettelse av vergemål, og saker der vedkommende åpenbart ikke kan samtykke på grunn av at hun eller han ikke forstår hva et vergemål er og hva en verge er.

Vi mottar også saker der personen den ene dagen samtykker til et vergemål, men trekker samtykket tilbake dagen etter, for deretter å ta ny kontakt med fylkesmannen med ønske om vergemål. Dette kan være personer som har en diagnose som innebærer at vedkommende er mistenksom og uttrykker motstand mot forskjellige hjelpetiltak, men hvor motstanden kan være et utslag av selve sykdommen eller diagnosen.

I atter andre tilfeller, kan personen forstå hva et vergemål er og hva man kan få hjelp til av en verge, men ute av stand til å relatere spørsmålet om vergemål opp mot egen situasjon. Dette fordi man lever i en villfarelse om at man er i en økonomisk god situasjon og i stand til å betale regninger selv, eller ikke har et hjelpebehov. Vi ser dette for eksempel hos enkelte demente, som forstår hva en verge er og hva et vergemål er, men som på grunn av diagnosen ikke er virkelighetsorientert med tanke på egen livssituasjon. I legeerklæringen ser man da ofte at det uttrykkes at pasienten ikke er «orientert for sted, tid og rom». De kan ha lite eller ingen sykdomsinnsikt og tro at de fortsatt er friske og i jobb, når de egentlig er demente og innlagt på sykehjem. Det valget som tas og den viljen som uttrykkes når det gjelder vergemål, er styrt av den manglende orienteringen for «sted, tid og rom». Det kan uttrykkes sterkt motstand, men dette er på bakgrunn av en virkelighetsoppfatning som ikke samsvarer med den faktiske situasjon vedkommende er i.

Vi mottar også saker der personen er preget av å bli påvirket av nærstående i valget om vergemål skal opprettes eller ikke.

Saksantallet er stort. Flere av sakene er, som det fremgår ovenfor, kompliserte, sammensatte og ressurskrevende.

1.3 Nærmere om forslaget til endring av vergemålsloven § 20

Bakgrunn
Fylkesmannen legger til grunn at lovforslaget er begrenset til de sakene der personen ikke forstår hva et vergemål innebærer, dvs. ikke har samtykkekompetanse i dette spørsmålet.

Vi oppfatter at lovforslaget søkes begrunnet i prinsipper nedfelt i gjeldende rett og at vergemålsloven skal tydeliggjøres i tråd med Lovavdelingens tolkningsuttalelse

Det blir vist til at et av flere formål med den nye vergemålsloven var å bringe norsk rett i samsvar med kravene i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Konvensjonen forutsetter at det skal treffes hensiktsmessige tiltak som gjør mennesker med nedsatt funksjonsevne i stand til selv å kunne utøve sin rettslige handleevne. I forlengelsen av dette skal statene sikre at tiltak som gjelder utøvelsen av rettslig handleevne, «respekterer vedkommende persons rettigheter, vilje og preferanser».

Departementet uttaler at «Også personer som ikke er i stand til å avgi rettslig bindende samtykke, må være sikret et lovmessig vern for egen vilje og selvbestemmelsesrett.» Dette begrunnes med at vektlegging av den enkeltes vilje, også i situasjoner hvor vedkommende ikke har samtykkekompetanse, er nødvendig for å sikre et tilstrekkelig rettsvern for denne gruppen.

Fylkesmannens vurdering
Fylkesmannen understreker at vi er helt enige i frivillighetsprinsippet i vergemålsloven, og at et vergemål ikke skal gjøres mer omfattende enn nødvendig. Et vergemål skal som hovedregel kun opprettes etter samtykke fra den det gjelder (vgml. § 20). Der personen som innehar samtykkekompetanse ikke samtykker, vil det ikke være anledning til å opprette et vergemål, med mindre vilkårene for fratakelse av rettslig handleevne er oppfylt (jf. vgml. § 22). Tilsvarende gjelder også i saker der det er tvil om personen forstår hva et vergemål innebærer, eller der forståelsesevnen varierer. Også i disse sistnevnte tilfellene kan ikke et vergemål opprettes, med mindre vilkårene for fratakelse av rettslig handleevne er oppfylt. Saker om fratakelse av rettslig handleevne avgjøres av domstolen.

Forslaget reiser imidlertid et grunnleggende spørsmål om det er mulig å finne fram til om en uttrykt motstand til opprettelse av et vergemål reflekterer personens reelle vilje, der personen ikke har evne til å forstå hva saken dreier seg om. Vi er av den oppfatning at lovforslaget på mange måter bygger på en konstruert problemstilling. *Dette fordi den forutsetter at «en vilje» kan komme til uttrykk uavhengig av personens evne til å forstå, og dermed uavhengig av om personen har samtykkekompetanse.*

Fylkesmannen mener begrepene «forståelse» og «vilje» er uløselig knyttet til hverandre. For å kunne ha en vilje, må man også ha evnen til å forstå hva spørsmålet dreier seg om, og dermed hva man uttrykker seg om. Man må også ha evnen til å relatere problemstillingen til sin egen livssituasjon.

Problemstillingen synes å være av teoretisk og filosofisk karakter. *Vi mener at det også her forutsettes at forståelse er grunnleggende for å kunne ha en vilje om noe.*
Begrepene «vilje» og «reell vilje» er svært abstrakte og er og har vært gjenstand for diskusjon. I filosofien stilles også spørsmålet om «reell vilje» eller «fri vilje» egentlig eksisterer.

For flere diagnoser kan som nevnt mistenksomhet og motstand noen ganger være et utslag av selve sykdommen eller diagnosen. Når skal vi vite om motstanden skyldes diagnosen, eller ikke, hvis vi ikke kan legge avgjørende vekt på lege-, øvrige helsepersonells- og nære pårørende sine uttalelser og vurderinger av personens samtykkekompetanse, men i stedet skal foreta en vurdering av viljen til personen? Hvordan skal vi gå fram for å avgjøre saker der vedkommende synes objektivt sett å forstå hva et vergemål er, men ikke relaterer vergemålsspørsmålet til egen situasjon?

Vi ser store utfordringer når det gjelder samarbeid med for eksempel helsepersonell for å kartlegge den enkelte sak, når målet er å finne «vilje» eller «reell vilje». Vi mener at helsepersonell, slik som leger og andre sakkyndige vil få problemer med å avgi en faglig uttalelse. Det finnes ikke paralleller til dette i annen lovgivning som er kjent for de fagpersoner og instanser Fylkesmannen skal samarbeide med. Vi ser allerede disse utfordringene i vår nåværende saksbehandling der praksis søkes å være i tråd med Lovavdelingens uttalelse.

Vi mener det gis få kriterier og retningslinjer for hvordan finne frem til det som vedkommende ønsker når det uttrykkes motstand mot vergemålet. I Lovavdelingens uttalelse (s. 9) vises det til enkelte momenter Fylkesmannen bør se hen til, i vurderingen av om det at vedkommende motsetter seg vergemålet, er uttrykk for «reell vilje». Lovavdelingen uttaler at «vedkommendes grad av forståelse kan ha betydning for den enkeltes evne og mulighet til å gi uttrykk for egen vilje».

Uttalelsen viser, etter vår mening, at også Lovavdelingen anerkjenner at graden av forståelse har betydning for om vedkommendes vilje kan komme til uttrykk. Vi finner det derfor vanskelig å forstå hvorfor lovteksten og tolkningen av denne konstruerer et slikt skille mellom det å «forstå» og «vilje».

I siste instans viser departementet til at dersom personen motsetter seg opprettelsen av vergemålet på en slik måte at det fremstår som klart at det må oppfattes som tvang, vil det ikke være hjemmel for å opprette ordinært vergemål etter § 20. Vi mener at for å komme frem til en oppfatning av at vergemålet er å regne som tvang, er det en forutsetning at personen forstår hva et vergemål er. Ved manglende forståelse vil personen heller ikke klare

å uttrykke en slik klar motstand som etter departementets vurdering skal tolkes som tvang. *Det vil derfor etter vår mening uansett bli avgjørende om personen evner å forstå hva et vergemål er.*

Vi mener derfor at å avgjøre saken på bakgrunn av spørsmålet om en motstand til vergemålet er uttrykk for personens «reell vilje», når man samtidig har lagt til grunn at personen ikke forstår, vil ha store konsekvenser for rettssikkerheten for mennesker med nedsatt kognitiv funksjonsevne. *Dette fordi en slik vurdering langt på vei vil måtte bero på antakelser om hva som er personens vilje, og hvor det er svært vanskelig å komme frem til en riktig avgjørelse.*

Fylkesmannen finner det ikke tilstrekkelig begrunnet eller forklart at man i lovteksten og i praktiseringen av denne skal skille mellom det å forstå, og det å ha en vilje. Vi understreker at vi finner det vanskelig å se hvordan dette skal kunne gjennomføres i praksis på en betryggende måte som gir et godt rettsvern og tilstrekkelig rettssikkerhet ovenfor persongruppen det gjelder. Dette sammenliknet med en saksbehandling som setter grensen ved samtykkekompetanse, som en kjent rettslig standard, med paralleller til for eksempel avtaleretten og helseretten. Vilkåret og begrepet er kjent blant leger og andre sakkyndige som skal bidra med å opplyse en vergemålssak.

På denne bakgrunn mener Fylkesmannen at vilkårene som nedfelles er svært lite håndgripelige og praktikable ved behandlingen av sakene.

Når det gjelder prinsippet om frivillighet viser departementet blant annet til forarbeidene i Ot. prp. nr. 110 (2008-2009), og siterer fra side 177, om at «vergemål uten fratakelse av den rettslige handleevnen skal fullt ut være en frivillig ordning». Etter vår mening diskuteres dette prinsippet i sammenheng med kravet om skriftlig samtykke. Altså under forutsetning av at vedkommende forstår hva saken gjelder (se også pkt. 4.4.5). På side 178 i forarbeidene uttales at kravet om samtykke ikke gjelder hvis personen «ikke er i stand til å forstå hva et samtykke innebærer». Det sentrale vurderingstemaet vil være om «vedkommende har den nødvendige mentale kapasiteten til å kunne avgi et gyldig samtykke».

Grensen for når det kan opprettes vergemål uten skriftlig samtykke, er altså når personen ikke har forståelse for hva saken gjelder. *Vi mener at frivillighetsprinsippet ikke kan strekkes så langt at en uttrykt motstand mot noe personen ikke forstår, skal legges til grunn som en persons «vilje», slik at det ikke er hjemmel for å opprette ordinært vergemål.* Vi mener heller ikke at dette har vært lovgivers intensjon med den nye vergemålsloven da denne ble innført, med det formål at norsk rett skulle være i tråd med Konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne, CRPD.

En grense i loven som stiller krav til om personen har evne til å forstå hva et vergemål innebærer, vil i stor grad videreføre en klar regel, som gir *forutsigbare og etterprøvbare avgjørelser.*

Etter Fylkesmannens mening bør det uansett være en sammenheng, og dermed en lik tilnærming og terskel, mellom vergemålslovens krav til å avgi et gyldig samtykke og avtalelovens regler om krav til å inngå gyldige avtaler og disposisjoner. Personer som ikke forstår hva et vergemål innebærer, og som uttrykker motstand, vil ofte også være uten faktisk rettslig handleevne i avtalerettslig forstand når det gjelder større og viktige saker. Personene vil da ikke kunne representere seg selv, inngå avtaler på egen hånd eller gi fullmakter til andre. Juridisk sett vil ikke vedkommende kunne bli representert. Personene settes i en totalt hjelpeløs juridisk situasjon.

Departementet mener at for å sikre personer i en slik situasjon rettssikkerhet, vil fratakelse av rettslig handleevne være løsningen. Fylkesmannen støtter Sivilombudsmannen[1] som mener at dette vil være i strid med hovedregelen om minste middels prinsipp. Videre vil en sak om fratakelse av rettslig handleevne i slike tilfeller være basert på usikkert grunnlag (herunder antakelser om hva som er personens vilje). I enkelte saker vil ikke de strenge vilkårene for fratakelse av rettslig handleevne være oppfylt. *Dette medfører også at denne gruppen personer enten fratas den rettslige handleevne, noe som er et svært inngripende tiltak, eller ikke mottar den nødvendig hjelp som et vergemål vil være.*

Departementet synes å akseptere at det i enkelte tilfeller da verken kan opprettes ordinært vergemål eller fratas rettslig handleevne. Departementet uttaler i høringsnotatet s. 6 at dette må bli utfallet dersom loven skal «legge avgjørende vekt på selvbestemmelsesretten ved opprettelse av ordinære vergemål». *Vi kan ikke se at denne konsekvensen er tilstrekkelig utredet med tanke på Norges forpliktelser etter CRPD artikkel 12 artikkel punkt 3 der det fremgår at «partene skal treffe hensiktsmessige tiltak for å gi mennesker med nedsatt funksjonsevne tilgang til den støtte de kan trenge for å kunne utøve sin rettslige handleevne».*

Slik fylkesmannen ser det, vil en person som ikke er i stand til å forstå hva saken gjelder, og dermed ikke i stand til å avgi et rettslig bindende samtykke til vergemål, ha et krav på vern og beskyttelse. Prinsippet om vern og beskyttelse er et grunnleggende prinsipp i konvensjonen for rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne, og er også slik Fylkesmannen ser det, hovedbegrunnelsen for det velferdstilbud vergemålsordningen er ment å være.

Vi mener også at denne gruppen *allerede har et lovmessig vern for egen vilje og selvbestemmelsesrett*, så langt dette er mulig, ved at

[1] Sivilombudsmannens brev 16.10.2018 til Justis- og beredskapsdepartementet

vergemålsloven som et gjennomgående prinsipp legger til grunn at vergehaver skal høres i saker av betydning, og at det ikke kan treffes avgjørelser personen motsetter seg, jf. blant annet vergemålsloven § 33 som også uttrykker et generelt prinsipp i vergemålslovgivningen.

Resultatet av forslaget til lovendring betyr at samfunnet ikke vil kunne hjelpe og bistå personer med åpenbare hjelpebehov. Vi står i fare for å svikte enkeltpersoner som ikke er i stand til å ivareta egne interesser.

Forholdet mellom prinsippet om frivillighet og prinsippet om behov for vern og beskyttelse bør utredes nærmere sett i forhold til menneskerettskonvensjoner Norge er bundet av. I en slik utredning bør det også fremgå hvordan de øvrige nordiske landene, som også er bundet av for eksempel konvensjonen for rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne, løser denne problemstillingen.

Vi bemerker også at vi ikke er kjent med at noen av de nordiske landene, har søkt å praktisere loven på en slik måte som foreslås.

Fylkesmannen vil i tillegg reise spørsmålet om ikke forholdet mellom lovforslaget og reglene om fremtidsfullmakt bør utredes nærmere. En fremtidsfullmakt opprettet etter at personen har mistet sin samtykkekompetanse, vil ikke kunne stadfestes av fylkesmannen, jf. vergemålsloven § 84. Dersom departementet holder fast ved lovforslaget bør ikke tilsvarende vurderinger av personens vilje bli gjeldende også her? I motsatt fall vil det kunne hevdes at det ikke blir sammenheng i loven.

Vi oppfatter at lovforslaget er begrunnet i ønsket om å unngå at personer plasseres under ordinært vergemål på en slik måte at det fremstår som tvang, og uten at man har hjemmel for det i vergemålsloven § 20.

Vi mener at dette blant annet kan løses ved *klare retningslinjer for hva man legger i begrepet «å forstå», samt at man søker å praktisere § 20 i tråd med forarbeidenes forutsetninger om at terskelen for å legge til grunn at noen forstår, skal være lav*.

Statens sivilrettsforvaltning viser i sitt rundskriv 27.02.2018 om opprettelse av vergemål noen vesentlige elementer i innholdet av begrepet «å forstå», herunder at en person:

- forstår - i betydningen å oppfatte informasjon som er relevant for beslutningen om vergemål
- anerkjenner hvilke behov vedkommende har, hva vedkommende trenger hjelp til
- resonnerer rundt hva vedkommende er tjent med og ønsker
- velger ut fra informasjonen vedkommende har, og holder faste ved valget- ikke bare uttrykker enighet med den som snakker med vedkommende.

Retningslinjene kan med fordel utdypes ytterligere.

Videre bør det tilrettelegges for at fylkesmennene har *tilstrekkelig med ressurser* til å opplyse sakene, herunder å vurdere personens evne til å forstå hva et vergemål innebærer.

I den anledning vil vi peke på at de skjemaer som benyttes, herunder begjærings-, og meldeskjemaet, bør revideres slik at de som begjærer eller melder inn et behov for vergemål i større grad enn i dag oppfordres til å gi så mye opplysninger som mulig. Videre bør legen eller den sakkyndige oppfordres til å gi mer utfyllende opplysninger, samt også å uttale seg om sitt syn på om vergehaver er i stand til å utføre en samtale med fylkesmannen om temaet. *Særlig viktig er vurderingen av personens samtykkekompetanse, og skjemaet bør tydeliggjøres.* Fylkesmennene har i flere omganger signalisert overfor Statens sivilrettsforvaltning at det er behov for revisjon av skjemaene.

Fylkesmannen viser også til at rettssikkerheten til personen blir ivaretatt ved at et vedtak om vergemål kan overprøves av overordnet organ, og også bringes inn for domstolen for avgjørelse.

Vi forutsetter at det også stilles *krav til at klageinstansen har personlige møter og samtaler med den vergetrengende* der spørsmålet om person forstår, eller ikke forstår, er sentralt i klagebehandlingen.

Vi reiser også spørsmålet om ikke disse sakene, der vedkommende antas ikke å ha samtykkekompetanse i spørsmålet om vergemål, men likevel uttrykker en motstand, bør behandles av domstolen, jf. brev 03.01.2018 fra representanter i FAVE (Fagforum vergemål) og som samtlige fylkesmenn støttet. Dette vil gi personen anledning til en muntlig høring i retten, med umiddelbar bevisføring. Fylkesmannen er kjent med at en lignende praksis er gjeldende i Danmark.

Videre viser vi til Sivilombudsmannens brev 16.10.2018 der Sivilombudsmannen gir uttrykk for at en mer rettssikker prosess kan imøtekommes ved at kompetansen til å beslutte vergemål etter § 20 overføres til retten i tilfeller hvor det ikke foreligger (bindende) samtykke fra den vergemålet gjelder, eventuelt at tingretten blir klageinstans i slike saker.

Det bør også være *en målsetning at en regel er lett å forstå for folk flest og av de som skal praktisere den*. At lovteksten i seg selv er selvmotsigende, ved at man legger til grunn at noen kan ha vilje om noe som vedkommende ikke forstår, er etter vår mening en lovtekst som vil være vanskelig for allmennheten å forstå rekkevidden av eller hva som er forsøkt lovfestet.

Departementet har bedt om en særlig tilbakemelding fra høringsinstansene på omtalen i høringsnotatet, der det fremgår at dersom det ikke er særlige holdepunkter for noe annet, bør det legges til grunn at det må ha en klar

formodning for seg at et ordinært vergemål ikke strider mot ønskene og viljene til personen det er aktuelt å opprette vergemål for.

Som det fremgår ovenfor mener Fylkesmannen at det avgjørende bør være om personen har samtykkekompetanse og dermed en forståelse for hva saken gjelder. Dersom departementet likevel holder fast ved lovforslaget, slutter vi oss til departementets presumpsjon.

På bakgrunn av ovennevnte mener Fylkesmannen at loven, slik den er formulert i dag, og slik vi mener at loven og forarbeidene skal tolkes, best ivaretar prinsippet om frivillighet på dette området.

1.4 Nærmere om forslaget til endring i vergemålsloven § 33

Bakgrunn
Det følger av vergemålsloven § 33 at vergen skal så vidt mulig høre den som er satt under vergemål, før det foretas disposisjoner av større betydning og også når dette ellers fremstår som naturlig. I samme bestemmelse annet ledd fremgår at er den som er satt under vergemål, ikke fratatt den rettslige handleevnen, kan vergen ikke foreta disposisjonen hvis den som er satt under vergemål, motsetter seg det. Dette gjelder likevel ikke hvis han eller hun ikke er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer.

Forslaget i høringsnotatet går ut på at vergen ikke kan foreta disposisjoner for en person uten samtykkekompetanse i strid med vedkommendes vilje.

Fylkesmannens vurdering
Vi mener at dagens bestemmelse best ivaretar vergehavers rettssikkerhet. Vergen skal etter gjeldende rett alltid høre personen, også dersom vergehaver ikke har evne til å forstå hva saken gjelder. Der personen ikke er i stand til å treffe valg eller ta beslutninger, og dermed ikke har noen mening om saken, er det forutsatt at vergen skal bistå vedkommende og foreta de valg som er nødvendige for å ivareta personens interesser. Vergen skal ta en avgjørelse til det beste for vergehaver, og vi mener at vergen også etter vår forståelse av gjeldende rett vil måtte legge vekt på momenter som blant annet lovavdeling på s. 9 fremhever for å komme frem til vedkommendes «reelle vilje». Lovavdelingen fremhever her personens grad av forståelse, samt at man bør forsøke å kartlegge om personen tidligere har gitt utrykk for ønsker eller vilje om den aktuelle problemstillingen som vedkommende motsetter seg. *Vi mener at dette er relevante momenter som kan tillegges vekt, men at man ikke må konstruere et skille mellom forståelse og «reell vilje», for å kunne vektlegge dette.* Vi mener tvert imot at dette vil skape usikkerhet for vergen med tanke på den aktuelle disposisjonen, og vurderingen av om den skal gjennomføres eller ikke. Også her bør grensen for når vergen kan gjennomføre disposisjonen eller ikke på tross av motstand, basere seg på om vergehaver forstår disposisjonen. Når vergen så

skal ta en avgjørelse til det beste for vergehaver, vil tidligere ønsker og vilje om problemstillingen, kunne være avgjørende for om disposisjonen gjennomføres.

Høringsforslaget vil, etter Fylkesmannens mening, innebære store utfordringer for vergene. Fylkesmannen vil anta at vergene vil bli svært usikre på hvordan de skal forholde seg til vergehaver og vergeoppdraget. Dette vil igjen kunne gå ut over vergehavere som ikke forstår hva saken gjelder, fordi det ikke tas beslutninger til beste for disse. Dette er vergehavere som først og fremst har et behov for vern og beskyttelse.

Vi viser for øvrig til vår uttalelse ovenfor til vergemålsloven § 20 og mener at de samme problemstillinger og dilemmaer gjør seg gjeldende for forslaget til endring i § 33.

2 Forslaget til endring i vergemålsloven § 59 e)
Fylkesmannen er enig i intensjonen bak forslaget til endring i vergemålsloven § 59 e) om at det som hovedregel skal gjennomføres en samtale med den vergetrengende før avgjørelse om vergemål treffes i saken. Videre er vi enige i forslaget om at det skal åpnes opp for unntak for gjennomføring av en slik samtale. Det bør imidlertid tydeliggjøres i forarbeider og i retningslinjer når det ikke er nødvendig med en samtale.

Bakgrunn
Forslaget til endring i vergemålsloven § 59 e) går ut på at en samtale mellom fylkesmannen og den vergetrengende bare kan unnlates dersom det må anses som umulig eller formålsløst. At vedkommende ikke forstår hva et vergemål innebærer skal ikke lenger være avgjørende.

Departementet skriver at forslaget er ment å tydeliggjøre forutsetningen om at vedtaket skal treffes på grunnlag av en samtale med personen det skal vedtas vergemål for, både der personen har samtykkekompetanse, og der personen ikke har samtykkekompetanse.

Fylkesmannens vurdering
Fylkesmannen er av den oppfatning at hva som ligger i vilkårene «umulig» eller «formålsløst», er noe uklart. Det bør derfor fremgå nærmere når Fylkesmannen vil kunne legge til grunn at samtale ikke kan gjennomføres.

Vi ber om at departementet tydeliggjør dette. Fylkesmannen er enig i at det i enkelte tilfeller kan være slik at fylkesmennene bør eller skal gjennomføre en samtale der hvor legen eller sakkyndig har lagt til grunn at vedkommende ikke er samtykkekompetent. Dette fordi avgjørelsen av om vedkommende er samtykkekompetent eller ikke, i siste instans skal ligge hos Fylkesmannen. Videre fordi man i enkelte tilfeller ser at det kan være tvil om vedkommende forstår eller ikke, selv om legen har lagt til grunn at personen ikke forstår,

og/eller det foreligger motstridene opplysninger om den vergetrengendes samtykkekompetanse i saken.

Fylkesmannen skal søke å avgjøre saken på et bredest mulig grunnlag, og må i flere tilfeller innhente ytterligere uttalelser fra fagkyndige for å avklare spørsmålet. Vi har imidlertid flere saker hvor det vil være vanskelig å gjennomføre en samtale med personen det er begjært vergemål for. I flere av sakene våre har personen f.eks langtkommen demens, og er innlagt på åpen eller lukket demensavdeling. I den anledning viser vi til at en kommune i vårt fylke har oversendt Fylkesmannen en alvorlig avviksmelding der det fremgår at de, ut fra helsefaglige hensyn, anser det svært betenkelig at vi samtaler med personer som bor på sykehjem med kognitiv svikt. De har vist til at flere av disse personene har blitt svært urolige og forvirret etter slike samtaler, særlig etter samtaler gjennomført på telefon. Denne avviksmeldingen er kommet etter at vi har søkt å praktisere loven i tråd med overordnet organ sine retningslinjer om at man som hovedregel skal ha en samtale med alle det begjæres vergemål for. Vi ser at det kommer svært lite ut av disse samtalene, og opplever det som et etisk dilemma å være pålagt å gjennomføre en samtale med personer i en slik situasjon.

Loven bør åpne for at Fylkesmannen kan foreta en skjønnsmessig vurdering av når samtale skal gjennomføres, basert på personens evne til å forstå saken og dermed gjennomføre samtalen slik at den har en reell funksjon i Fylkesmannens saksbehandling. Hvor godt saken er opplyst når den kommer inn vil være av betydning i en slik vurdering, og Fylkesmannen bør søke ytterligere uttalelser fra lege og helsepersonell dersom det er tvil om samtykkekompetansen og evnen til å gjennomføre samtalen. Vi ber om at lov og forarbeider tydeliggjør dette. Vi vil også tilrå at legen eller den sakkyndige også blir oppfordret til å uttale seg om muligheten til å gjennomføre en samtale med vedkommende, ved at skjemaet for legeerklæring blir endret.

Fylkesmannen mener også at forslaget har for stor tro på at fylkesmannens samtale med personen, vil avklare vedkommendes reelle vilje, der personen ikke forstår hva saken dreier seg om. Vi viser i denne forbindelse til våre uttalelser om dette ovenfor. I tillegg viser vi til at vi ut fra ressurshensyn gjennomfører de fleste samtaler på telefon. Det vil være vanskelig å komme frem til et riktig svar på et så komplisert spørsmål basert på telefonsamtale med vedkommende.

3 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det er forutsatt at lovforslaget i §§ 20, 33 og §59 e) ikke skal ha nevneverdige økonomiske og administrative konsekvenser.

Vi mener at de foreslåtte endringer på flere områder vil føre til vesentlig merarbeid for fylkesmannen og at det vil ha økonomiske konsekvenser som

vil medføre behov for mer ressurser eller at andre oppgaver på området må prioriteres vekk.

Hvordan fylkesmannen skal gå fram for å opplyse saken, bør tydeliggjøres ytterligere i forarbeider og retningslinjer*. Fylkesmannen mener forslagene innebærer at vi i langt flere saker må ha personlige møter og samtaler med personen, pårørende og hjelpeapparatet, framfor slik tilfellet er i dag hvor samtalene først og fremst foregår på telefon. Vi vil også anta at endringen i vergemålsloven § 33 vil medføre at vergene oftere vil kontakte fylkesmannen for rådføring og veiledning*. Viktige disposisjoner for den enkelte vergehaver vil kunne forsinkes, eller ikke tas, og få negative konsekvenser for personen. Vi vil også anta at vi vil oppleve at *flere verger sier opp oppdraget da de synes det blir etisk vanskelig å være verge for andre*. Dette vil igjen medføre merarbeid for fylkesmannen.

4 Forslag til endring i vergemålsloven § 95 om adgang til særskilt forvaltning

Fylkesmannen mener at lovforslaget bør utredes nærmere. Det fremstår som uklart hvordan bestemmelsen skal gjennomføres i praksis.

Bakgrunn

Forslaget går ut på å endre vergemålsloven § 95 slik at en gavegiver kan fastsette en alternativ forvaltning også *etter* at gaven er gitt. Etter gjeldende rett kan en slik fastsettelse kun skje senest samtidig som gaven gis.

Høringsforslaget forutsetter at en slik utvidet adgang til å bestemme at midlene ikke skal forvaltes av fylkesmannen, ikke vil innebære at gavegiveren står fritt til å bestemme bruken av midlene. Vergen må uansett be om fylkesmannens samtykke før det brukes av kapitalen til personen under vergemål, jf. vergemålsloven § 37 tredje ledd. Det er dermed forutsett at fylkesmannen skal samtykke og dermed føre kontroll med at midlene brukes i personens interesse.

Det er videre forutsatt at gavegiveren vil måtte dokumentere at relevante beløp er gitt av vedkommende.

Det fremgår imidlertid at vanskelige spørsmål kan reise seg for tilfeller der det er midler som har sin opprinnelse fra flere kilder, og noe allerede er brukt og noe er i behold. I slike tilfeller vil det kunne være uklart om de midler som er i behold, skriver seg fra gavegiveren. Departementet forutsetter at hvis dette er situasjonen må det avgjørende være om gavegiveren kan dokumentere at et tilsvarende beløp har vært gitt i gave som det bes om alternativ forvaltning av.

Fylkesmannens vurdering

Fylkesmannen synes forslaget må bli vanskelig å praktisere og at forslaget bør utredes ytterligere da det ikke fremgår klart hvordan vi skal håndtere en slik bestemmelse.

Dersom forslaget innføres bør det settes en kort tidsfrist for når gavegiver kan fastsette en alternativ forvaltning etter at gaven er gitt. Dette fordi tvilsspørsmål om hvor mye av gaven som er i behold, øker jo lengre tid som går etter at gaven er gitt. Departementet foreslår en tidsfrist på to år fra det tidspunktet fylkesmannen overtok midlene til forvaltning, med begrunnelsen at gavegiveren da vil ha god tid på seg til å få med seg at gaven i utgangspunktet skal forvaltes av fylkesmannen. Vi mener at det kan settes en kortere tidsfrist for dette, og antar at gavegiver innen kortere tid enn to år vil ha tid til å få kjennskap til at midlene skal inn til forvaltning. Dette særlig når gavegiver er foreldre, som det fra departementets side uttales at forslaget vil være særlig aktuelt for.

5 Forslag til endring i vergemålsloven § 29 om klage- og begjæringsrett i saker om vergen

Fylkesmannen er enig intensjonen bak forslaget. Vi mener imidlertid at en samtykkekompetent vergehaver bør kunne gis en ubetinget rett til bytte av verge og at dette bør reguleres i § 29.

Videre stiller vi spørsmål med sammenhengen i lovforslagene i §§ 20, 33 og 29.

Bakgrunn

Forslaget går ut på at personen vergemålet gjelder får en uttrykkelig begjæringsrett til fylkesmannen om at vergen skal fratas vervet som verge etter vergemålsloven § 29, og en utvidet klagerett.

Er personen ikke i stand til selv å fremsette en begjæring om å frata en oppnevnt verge vervet som verge, kan begjæringen fremsettes også av den som har begjært vergemålet, og av dem som kan begjære vergemål etter § 56 første ledd bokstav b.

Tilsvarende kan den som har fremsatt begjæring etter bestemmelsen også påklage vedtaket.

Fylkesmannens vurdering

Når saken gjelder vergen og vergens utførelse av vergeoppdraget, er Fylkesmannen enig i at det vil det være behov for at andre enn vergen kan fremsette begjæringen eller klagen på vegne av vergehaver når vergehaver ikke selv er i stand til det. Vi er da enige i at det mest nærliggende er at det er nærstående som har en slik adgang.

Fylkesmannen er av den oppfatning at rettsikkerheten til vergehaver vil bli styrket ved disse endringene, og gir vår støtte til forslagene.

Fylkesmannen vil imidlertid reise spørsmålet om ordlyden i forslaget vil innebære at klageadgangen blir begrenset til kun den som har fremsatt begjæring om vergemål, og ikke til de som kan begjære vergemål etter § 56 første ledd bokstav b.

Når det gjelder de tilfeller hvor det er vergehaver som begjærer at vergen fratas oppdraget mener vi at § 29 bør gi en tydeligere eller ubetinget rett for vergehaver til at vergen løses fra vervet som verge når dette er vergehavers ønske, men uten at det er noe å utsette på vergens utøvelse av vergeoppdraget. Vergehaver kan av ulike grunner ønske å bytte verge selv om det ikke er noe å utsette på den vergen vergehaver har.

Departementet har i høringsnotatet vist til gjeldende rett, og at personen som har verge kan anmode fylkesmannen om å frata en verge vervet. Fylkesmannen kan da i kraft av sin tilsynsplikt, jf. vergemålsloven § 6, foreta nærmere undersøkelser og eventuelt bytte verge. Det vises videre til vergemålsloven § 20 om at vergehaver skriftlig skal samtykke til valg av verge, men at det i forarbeidene (Ot.prp. nr. 110 2008-2009) s. 178 er uttalt at vergen ikke uten videre skal fratas vervet som verge dersom vergehaver trekker sitt samtykke tilbake. Det skal imidlertid legges betydelig vekt på vergehavers ønske. I høringsnotatet er det uttalt om endringen i § 29 annet ledd første punktum at «En begjæringsrett vil imidlertid ikke innebære noen endring i vilkårene for når fylkesmannen kan eller skal frata vergen vervet som verge». Vi tolker dette som at gjeldende rett skal videreføres, og at en begjæring fra vergehaver ikke automatisk skal medføre at vergen fratas vervet, men at det vergehavers ønske skal tillegges betydelig vekt. Videre vises det til at vergehaver bør gis klageadgang til avgjørelsen, og at det gis en uttrykkelig klagerett der fylkesmannens beslutning går ut på at det ikke anses å være grunnlag for å frata vergen vervet.

Fylkesmannen har hatt flere saker hvor en samtykkekompetent vergehaver har ønsket bytte av verge, og altså har trukket sitt samtykke til valg av verge, og hvor vi har byttet verge. I den forbindelse har vi lagt avgjørende vekt på vergehavers synspunkter, jf. vergemålsloven § 20 om at vergehaver skal samtykke til blant annet valg av verge, og nevnte forarbeider.

Ordlyden i vergemålsloven § 29 synes ikke dekkende for denne situasjonen, ei heller vergemålsloven § 63. I vergemålsloven § 29 benyttes begrepet fratakelse av vergeoppdraget, noe som indikerer at vergen har gjort noe feil eller ikke utfører vergeoppdraget i samsvar med lov og forskrifter og til det beste for vergehaver. Begrepet å frita vergen er heller ikke dekkende for situasjonen som beskrevet ovenfor.

En vergehaver som anses å ha forståelse for hva det vil si å samtykke til valg av verge bør kunne, uten nærmere begrunnelse, få begjært bytte av verge, og denne situasjonen bør tydelig reguleres i § 29. I lys av de andre lovforslagene, hvor frivillighetsprinsippet og selvbestemmelsesretten er sterkt fremhevet, stiller Fylkesmannen spørsmål ved at man ønsker å videreføre § 29 på en slik måte at vergehaver ikke ubetinget kan kreve at vergen løses fra vervet ved begjæring, når det tydelig fremgår at vedkommende ikke ønsker personen som verge og trekker sitt samtykke til valg av verge tilbake. Vi ser ikke hvorfor samtykke til valg av verge skal være et ubetinget vilkår ved opprettelsen av vergemålet, men ikke være et ubetinget vilkår for at vergen skal kunne fortsette i vergeoppdraget når vergehaver ved en senere anledning ikke lenger ønsker personen som verge. At man da skal vurdere om vilkårene for «fratakelse» etter §29 er oppfylt synes ikke i tråd med forutsetningen om skriftlig samtykke til valg av verge ved opprettelsen av vergemålet, eller at vergemålet som hovedregel skal være en frivillig ordning hvor personens ønsker og medbestemmelsesrett er førende.

Vi viser også til at i kommentaren til § 29 i høringsnotatet, s. 26, fremgår at «Kan vedkommende for eksempel med støtte og bistand fra andre selv fremsette en gyldig begjæring, er det ikke grunnlag for å gi nærstående begjæringsrett etter annet punktum og klagerett etter femte punktum. I slike tilfeller taler hensynet til den enkeltes selvbestemmelse og integritet for at det er vedkommende selv som avgjør om man skal forsøke å angripe vedtaket.»

Fylkesmannen viser til at departementet her legger avgjørende vekt på om personen kan fremsette en «gyldig» begjæring. Vi stiller spørsmål ved at det her skal legges vekt på om vergehaver kan fremsette en «gyldig» begjæring, når man i forslag til endring av § § 20 og 33 så tydelig ønsker å fremheve at muligheten til å inngi et gyldig samtykke ikke er avgjørende.

Dersom vergemålsloven § 20 endres i tråd med forslaget, bør det også vurderes en tilsvarende endring i vergemålsloven § 29, for det tilfellet at vergehaver ikke er samtykkekompetent (og dermed ikke kan fremsette en gyldig begjæring). Av hensyn til sammenhengen i bestemmelsene bør vel vedkommendes reelle vilje også her bli avgjørende.

Det bør derfor klargjøres og reguleres nærmere hvordan fylkesmannen skal gå fram i saker der vergehaver ønsker å bytte verge etter at klagefristen på vedtaket om oppnevning av verge er utløpt.

6 Forslag om endringer i vergemålsloven § 30 om vergegodtgjøring

Fylkesmannen er uenig i lovforslaget. Vi mener at vergehaver vil miste grunnleggende rettigheter nedfelt i forvaltningsloven.

Bakgrunn
Forslaget går ut på en endring i vergemålsloven § 30 slik at det fremgår at vergen skal godtgjøres etter avtale. Forslaget innebærer at det ikke lengre skal fattes vedtak om godtgjøring og utgiftsdekning, selv om godtgjøringen fastsettes etter timesats og det gis utvidet utgiftsdekning. Hvis vergemålet endres slik at oppgavene blir mer omfattende enn det som er forutsatt i avtalen om vergeoppdraget, vil reforhandling av avtalen eller inngåelsen av en tilleggsavtale være den aktuelle fremgangsmåten.

Fylkesmannens vurdering
Fylkesmannen er uenig i forslaget og mener det ikke er tilstrekkelig utredet.

Fylkesmannen og Statens sivilrettsforvaltning har siden ikrafttredelsen av vergemålsloven behandlet avgjørelser om godtgjøring og utgiftsdekning som enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2. Fylkesmannens vedtak om godtgjøring og utgiftsdekning, har vergen og vergehaver, kunnet påklage til Statens sivilrettsforvaltning.

Departementet begrunner forslaget blant annet med at det ikke er noe uttalelser i forarbeidene som «tilsier at fastsetting av godtgjøring skal anses som et enkeltvedtak i relasjon til vergen». Videre at vergens rett til godtgjøring følger av avtalen om vergeoppdraget, og er dermed ikke gjenstand for forvaltningsrettslig klage. Det vises til at avtalen er å regne som et oppdrag som vergen kan si ja eller nei til, men at fylkesmannen uansett ikke kan tilby høyere godtgjøring enn det som følger av forskriftens § 16. Videre at satsene er fastsatt av hensyn til vergehaver, og kan ikke forstås som noe vergen kan gjøre krav på etter offentligrettslige regler.

Fylkesmannen bemerker at når departementet nå, etter 5 ½ år etter at loven trådte i kraft, har kommet til at avgjørelsen om godtgjøring likevel ikke er et enkeltvedtak, bør de vurderinger som er gjort i forhold til forvaltningslovens regler om vedtak fremgå tydeligere. Avgjørelsen om godtgjøring retter seg ikke bare mot vergen, men også vergehaver.

Fylkesmannen viser til at det følger av forvaltningsloven § 2 at et enkeltvedtak er en avgjørelse som treffes under «utøving av offentlig myndighet», og som generelt eller konkret er bestemmende for «rettigheter eller plikter» til bestemte personer. Fylkesmannen mener at fastsettelsen av godtgjøring er å regne som utøving av offentlig myndighet rettet mot både vergen og vergehaver, og er bestemmende for disses rettigheter eller plikter. Avgjørelsen har direkte betydning for vergehavers økonomi, med mindre godtgjøring skal betales av Fylkesmannen, og er en direkte konsekvens av vedtaket om opprettelse av vergemål. Vergen får en rett (rettighet) på godtgjøring ved opprettelsen av vergemålet, og vergehaver får en plikt til å betale. Som utgangspunkt skal ikke plikten til å betale overstige de faste satsene, noe som også kan betegnes med at vergehaver som

hovedregel har rett på at vergen ikke godtgjøres med mer enn de faste satsene.

Myndighetsutøvelsen ligger hos Fylkesmannen. I flere tilfeller foretas en skjønnsmessig vurdering av vergens krav, etter bestemte retningslinjer, og det er ofte dette som er gjenstand for klage. Vi stiller spørsmål ved at departementet nå forutsetter at dette ikke skal være gjenstand for en klageadgang for vergehaver, eller anses ikke å være en avgjørelse fra en offentlig myndighet som er bestemmende for vergehaver og vergens sine plikter og/eller rettigheter.

Fylkesmannen reiser derfor spørsmålet om hvordan vergehavers rettigheter er tenkt ivaretatt ved forslaget, dersom godtgjøring og utgiftsdekning kun gjøres til en avtale mellom vergen og fylkesmannen.

Vergens oppdrag er i utgangspunktet avhengig av vergemålets omfang. Det er særlig utfordrende for fylkesmannen å gjøre vergemålet i den enkelte sak individtilpasset, dvs. så detaljert som mulig ut fra en kartlegging av vergehavers behov. På tidspunktet for opprettelsen av vergemålet har fylkesmannen som regel begrensede opplysninger om hva vergehaver har behov for hjelp til. Opplysningene vi har på dette tidspunktet er sjelden tilstrekkelige til å gi et detaljert og avklarende mandat til vergen.

I tillegg er ressurssituasjonen hos fylkesmannen knapp sett i forhold til antallet saker vi til enhver tid mottar. Dette innebærer at fylkesmannen i vedtakene som regel utformer vergemålet så vidt omfattende at vergehaver kan få hjelp til det vedkommende trenger hjelp til uten stadig å måtte henvende seg til fylkesmannen for å utvide mandatet. I vergens mandat blir minst middels prinsipp alltid presisert overfor vergen og at vergen aldri skal gi mer hjelp enn nødvendig.

Forslaget om en endret behandling av godtgjøringssakene vil etter Fylkesmannens mening innebære at fylkesmannen forventes å skulle treffe mer presise mandater og ofte må inn i saken for å endre vergemålets omfang, og dermed avtalen med vergen om godtgjøring og utgiftsdekning.

Departementet viser i høringsnotatet til at det i lys av forslaget til endringer i vergemålsloven § 30, kan være grunn til å vurdere bestemmelsen i vergemålsloven § 25 første ledd annet punktum, som gir retten adgang til å oppnevne vergen når retten har truffet beslutning om fratakelse av rettslig handleevne.

Vergemålsloven § 25 annet ledd bestemmer at det skal fastsettes et mandat for vergen som angir rammene for vergeoppdraget. Departementet legger til grunn at det også i de tilfellene der vergen oppnevnes av retten, er det fylkesmannen som skal fastsette mandatet.

Fylkesmannen viser til at vergens mandat henger sammen med vergemålets omfang. Fylkesmannen mener derfor at retten fortsatt bør ha kompetanse til å oppnevne verge i den sak retten har til behandling, og ikke overlate til fylkesmannen å oppnevne vergen i saken.

7 Forslag til endring i vergemålsloven § 60 om forhåndsvarsel
Fylkesmannen støtter forslaget og mener at retten til selvbestemmelse blir styrket.

Forslaget innebærer en endring av vergemålsloven § 60 slik at det innføres en skjønnsmessig adgang for fylkesmannen til å gjøre unntak fra plikten til å underrette nære familiemedlemmer om begjæring av vergemål, avgjørelsen i saken, klage- og begjæring av endringer av vergemålet.

Er familiemedlemmet å regne som part, jf. fvl. § 2 første ledd bokstav e, skal det gis forhåndsvarsel etter forvaltningsloven uavhengig av den foreslåtte unntaksbestemmelsen i vergemålsloven § 60 annet ledd.

For at rettigheten skal kunne gjennomføres i praksis vil fylkesmannen tilrå at et forhåndsvarsel om vergemål sendes til den vergetrengende først, med informasjon om at et varsel om saken også vil bli sendt til nære familiemedlemmer, med mindre han eller hun ikke ønsker dette, eller ikke andre forhold etter forvaltningsloven tilsier det.

8 Forslag til endring i folkeregisterloven § 9-1
Fylkesmannen ber om at forslaget utredes nærmere.

Bakgrunn
Det foreslås endringer i folkeregisterloven § 9-1 annet ledd slik at vergemål og stadfestet fremtidsfullmakt tas ut av bestemmelsen slik at disse opplysningene blir omfattet av taushetsplikten etter samme bestemmelse første ledd. Endringer er, slik vi forstår det, en følge av endringene i vergemålsloven § 46 annet ledd og § 65 som trådte i kraft 1. juli 2018.

Fylkesmannens vurdering
Forslaget vil innebære at der Folkeregisteret ikke kan utlevere opplysninger om vergemål må personene i stedet henvende seg til fylkesmannen. I høringsforslaget forutsettes det at endringen ikke vil føre til nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser.

Det fremkommer ikke hvor mange henvendelser folkeregisteret mottar i året om spørsmål om vergemål. *Fylkesmannen antar imidlertid at forslaget kan medføre et betydelig merarbeid for fylkesmennene, og ber om at dette utredes nærmere og at tas hensyn til ved vurderingen av økonomiske og administrative konsekvenser.*

9 Varsel til fylkesmannen ved saker om fratakelse av rettslig handleevne

Fylkesmannen støtter forslaget.

Bakgrunn

Det foreslås å innføre en varslingsplikt for retten overfor fylkesmannen der det er avsagt dom om fratakelse av rettslig handleevne.

Fylkesmannens vurdering

Fylkesmannen støtter forslaget. Fylkesmannen mener imidlertid at fylkesmannen også bør varsles om saker retten har behandlet, men kommet til at vedkommende ikke skal fratas rettslig handleevne. Fylkesmannen viser til at dette også kan være viktige opplysninger å få. Fylkesmannen kan for eksempel parallelt eller kort tid etter avgjørelsen i retten motta en begjæring om vergemål i samme sak. Opplysninger om at saken har vært oppe og avgjort i retten vil være nyttige i fylkesmannens vurdering av om vergemål skal opprettes, eventuelt om sak om fratakelse av rettslig handleevne bør/skal reises.

10 Forslag til endringer i arveloven § 16 annet ledd - opplysningsplikt for den gjenlevende ektefellen i uskiftet bo

Det foreslås en lovendring i arveloven § 16 annet ledd for å nedfelle en plikt for gjenlevende ektefelle om å gi opplysninger om uskifteboet.

Fylkesmannen støtter forslaget og legger til grunn at tilsvarende også vil gjelde der gjenlevende samboer sitter i uskifte.

11 Forslag til endringer i vergemålsloven §§ 17 og 19 om mindreåriges medbestemmelse under vergemål

Fylkesmannen støtter forslaget.

Bakgrunn

Det foreslås å endre vergemålsloven §§ 17 og 19 slik at barn helt ned til 7 år eller yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal høres i avgjørelser som gjelder den mindreårige.

Departementet ber om innspill fra høringsinstansene om hva som vil gi en hensiktsmessig regulering av mindreåriges rett til medvirkning i saker om fratakelse av vergeansvaret.

Fylkesmannens vurdering

Fylkesmannen vil tilrå at departementet ser hen til reglene i barnevernloven om fratakelse av foreldreansvaret og hvordan barnets rettigheter er regulert i disse tilfellene. Siden det på mange måter dreier seg om avgjørelser som

av tilnærmet lik karakter, bør det være like regler når det gjelder barnets rett til å bli hørt og å medvirke.

Med hilsen

Bernhard Caspari (e.f.)
avdelingsdirektør

Hanne Kristin Bratlie
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg:

Kopi til: